

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 12/2021. (IV. 14.) AB HATÁROZATA

a Kúria Pfv.I.20.963/2016/5. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Pfv.I.20.963/2016/5. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának közzétételét a Magyar Közlönyben.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó gazdasági társaság alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz jogi képviselője (Maschefszy Ügyvédi Iroda, eljáró képviselő: dr. Szólláth Bernadett ügyvéd) útján. Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, amelyben a Kúria Pfv.I.20.963/2016/5. számú ítélete megsemmisítését kérte, mert álláspontja szerint az sérti az Alaptörvényt. Az alkotmányjogi panaszra okot adó ügy lényege az alábbiak szerint foglalható össze.
- [2] 1.1. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (a továbbiakban: Hatóság) 2007. február 27-e és március 7-e között célvizsgálatot folytatott indítványozónál, amely eljárás lezárásaként meghozott E-I-794/2007. számú határozatával – tekintettel a vizsgálat eredményére – visszavonta indítványozó pénzügyi szolgáltatói tevékenység végzésére vonatkozó engedélyét, és elrendelte végelszámolását. Az indítványozó a végrehajtás felfüggesztésére irányuló kérelme mellett a döntéssel szemben keresetet nyújtott be, amelyet mind az ügyben eljáró Fővárosi Bíróság 2.K.33.794/2007/45. számú ítéletével, mind a Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.360/2009/7. számú ítéletével elutasított, hivatkozva arra, hogy a Hatóság döntése jogszerű volt, a feltárt hiányosságok ténybelileg megalapozottak voltak. E döntésekkel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelem alapján eljáró Legfelsőbb Bíróság Kfv.I.39.153/2010/8. számú ítéletével a másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, míg az elsőfokú ítéletet megváltoztatva a hatósági határozatot megsemmisítette, és a hatóságot új eljárás lefolytatására kötelezte. A Hatóság döntésének végrehajtását a bíróság felfüggesztette, így az indítványozó végelszámolására nem került sor.
- [3] 1.2. A megismételt eljárásban a Hatóság JÉ-168/2012. számú döntésében az előzőektől eltérő szankciót alkalmazott.
- [4] Az indítványozó ezt követően keresetében 2 798 156 000 forint kártérítés és járulékai megfizetésére kérte kötelezni a Hatóságot a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 339. § (1) bekezdése és 349. § (1) bekezdése alapján. Kérelmében utalt arra, hogy a Hatóság érdemi döntése (a végelszámolás elrendelése 2007. augusztus 28.) és a Legfelsőbb Bíróság azt megsemmisítő döntése (2011. január 27.) kibocsátása között eltelt időszakban (több mint három év) nem végezhetett pénzügyi szolgáltatási tevékenység-

get, ezen túl üzletfelei bizalma megrendült, a Hatóság döntése számára helyrehozhatatlan gazdasági érdeksérelmet okozott. A keresetet a Fővárosi Törvényszék 8.P.25.020/2013/9. számú ítéletével elutasította. Megállapítása szerint a Hatóságnak az indítványozó által állított téves jogértelmezése a felróhatóság körén kívül esik. A jogkövetkezményt megállapító, az ügy elbírálásakor hatályban volt hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 29. § (1) bekezdés e) pontjának a Hatóság általi értelmezése pedig nem alapult „kirívóan durva, nyilvánvalóan helytelen megközelítésen”, így a bíróság a régi Ptk. 349. §-a szerinti jogellenességet nem állapította meg. Az ügyben másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla 9.Pf.20.997/2014/8/II. számú ítéletével az elsőfokú döntést helybenhagyta, a Kúria Pfv.IV.20.963/2016/5. számú ítéletével a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. A Kúria ítéletének indokai szerint a Hatóság mérlegelési jogkörében értelmezte és alkalmazta az ügyben a Hpt. 29. § (1) bekezdés e) pontjában meghatározott jogkövetkezményt (engedély visszavonása). E mérlegelés a Kúria szerint nem alapozta meg a kártérítési felelősséget, hiszen a Hatóság érdemi döntésével szembeni bírói felülvizsgálat (jogorvoslat) lehetősége biztosítja a reparációt, amelyet indítványozó jelen esetben igénybe is vett. Az ügyben alkalmazott szankcióra vonatkozó jogszabálynak a Hatóságétól eltérő bírósági értelmezése a Kúria érvelése szerint nem minősíthető olyan kirívóan súlyos jogszabály-értelmezésnek, amely a kártérítési felelősséget megalapozza.

- [5] 2. Az indítványozó ezt követően fordult az Alkotmánybírósághoz, és benyújtott alkotmányjogi panaszában az Abtv. 27. §-a alapján a Fővárosi Ítéltábla 9.Pf.20.997/2014/8/II. számú ítélete, a Fővárosi Törvényszék 8.P.25.020/2013/9. számú ítélete, valamint a Kúria Pfv.IV.20.963/2016/5. számú ítélete vizsgálatát és megsemmisítését kérte. Álláspontja szerint a bírói döntések ellentétesek az Alaptörvény T) cikk (1) és (2) bekezdésével, R) cikk (2) bekezdésével, 25. cikk (1) bekezdésével, 28. cikkével, I. cikk (4) bekezdésével, XV. cikk (1) és (2) bekezdéseivel, XXIV. cikk (1) és (2) bekezdéseivel, valamint XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdéseivel.
- [6] Az indítvány szerint a bírói döntések alapvetően két ok miatt tekinthetők alaptörvény-ellenesnek.
- [7] 2.1. Az indítványozó elsősorban azért állította a Kúria döntésének alaptörvény-ellenességét, mert a Kúria jogértelmezése az államigazgatási jogkörben (a Hatóság által) okozott kárfelelősség megállapítása körében az alkalmazandó törvényhez képest többletkövetelményt támasztott: a kirívóan súlyos jogértelmezés megállapítását. A régi Ptk. 339. és 349. §-a értelmezése során a felróhatóság tartalmát a bírói jogértelmezés a kirívóan súlyos, nyilvánvalóan helytelen jogértelmezés feltételével töltötte meg, ami indítványozó szerint bírói jogalkotás, vagyis indítványozó szerint az ügyében eljáró jogalkalmazó szerv (bíróság) jogszabályi rendelkezés hiányában, tehát „önkényesen” hozta meg döntését. Az indítvány azt állítja ezzel összefüggésben, hogy „a Kúria »értelmezése« valójában bírói jogalkotás”. Mindez az Alaptörvény XV. cikkébe ütközően alaptörvény-ellenes, mert a többi jogalanyhoz képest a kárfelelősség minimumát magasabban határozza meg. Állítása szerint a bíróságok a közigazgatási hatóságokkal szemben általában, a többi jogalanyhoz képest „magasabban határozzák meg a kártérítés minimumát”. A többletfeltétel felállítása indokolatlan különbségtétel, ugyanis a hatóságok és ügyfelek között a „közigazgatási eljárásokban egyébként sincs egyenlőség”.
- [8] E jogértelmezés – szól az indítvány – az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésében biztosított jog ellehetetlenüléséhez vezet, és az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével is ellentétes, továbbá a kúriai döntés az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében deklarált jogorvoslathoz való jogot is kiüresíti.
- [9] 2.2. Másodsorban az indítványozó a Kúria döntését annak tartalma miatt is alaptörvény-ellenesnek tartja, megjelölve az Alaptörvény T) cikk (1) és (2) bekezdéseit, a 25. cikk (1) és (3) bekezdéseit, a 28. cikket, az R) cikk (2) bekezdését, a XV. cikket, valamint a XXIV. cikk (1) és (2) bekezdéseit. Álláspontja szerint a Legfelsőbb Bíróság hatósági döntést jogsértőnek minősítő ítéletét a Kúria nem megfelelően interpretálta ugyanazon Hatóság kárfelelősségéről szóló döntésében. Hiába állapította meg ugyanis a Legfelsőbb Bíróság a Hatóság döntésének törvénysértését, az ebből eredő kárigényét a Kúria nem ismerte el. A mérlegelési jogkörben hozott határozatokra irányadó előírások Hatóság általi figyelmen kívül hagyása az indítványozó szerint – a Kúria következtetésével ellentétben – kirívóan súlyos jogszabály-értelmezési tévedésnek minősíthető. Az indítványozó álláspontja szerint a bíróságok általános felmentést adtak jogértelmezésükkel a kártérítési felelősség alól. Tették mindezt indoklás és bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül, ami az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében deklarált tisztességes eljáráshoz való jogot sérti.
- [10] Összefoglalva: az indítványozó alapjogsérelmét az indítványban megfogalmazottak alapján egyrészt a „kirívóan súlyos jogértelmezési, jogalkalmazási tévedés” tesztjének alkalmazása okozza a felróhatóság megállapítása

körében, erre hivatkozással állította az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének és XXIV. cikk (2) bekezdésének sérelmét; másrészt a „kirívóan súlyos jogértelmezési, jogalkalmazási tévedés” tesztjének következménye, vagyis a bírói döntés tartalma, amelyre hivatkozva az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét állította.

II.

[11] Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„R) cikk (2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.”

„T) cikk (1) Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. Szaklatos törvény eltérően is megállapíthatja az önkormányzati rendelet és a különleges jogrendben alkotott jogszabályok kihirdetésének szabályait.

(2) Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.”

„I. cikk (4) A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.

(2) Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a hatóságok által feladatuk teljesítése során neki jogellenesen okozott kár megtérítésére.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

[...]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

„25. cikk (1) A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. A legfőbb bírósági szerv a Kúria.”

„28. cikk A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

III.

[12] Az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 56. §-a alapján mindenekelőtt azt kellett megvizsgálnia, hogy az alkotmányjogi panasz a befogadhatóság törvényi feltételeinek eleget tesz-e.

- [13] 1. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az alkotmányjogi panaszt határidőn belül nyújtották be, ugyanis az indítványozó jogi képviselője a sérelmezett döntést 2016. december 12-én vette át, míg alkotmányjogi panaszát személyesen nyújtotta be 2017. február 3-án az elsőfokú bíróságon [vö. Abtv. 30. § (1) bekezdése]. A kérelem a határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdésében felsorolt követelményeinek az alábbiak szerint csak részben tesz eleget. Az indítványozó megjelölte azt a törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá azt, amely az indítványozói jogosultságát megalapozza (Abtv. 27. §-a). Megindokolta továbbá, hogy miért kezdeményezi az Alkotmánybíróság eljárását (kártérítési igényének elutasítása); valamint ezzel összefüggésben megjelölte az Alkotmánybíróság által vizsgálándó bírói ítéletet, az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit. Az indítvány tartalmaz továbbá indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett bírósági döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével, részletezi az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének a lényegét a XXIV. cikk (2) bekezdése, valamint XV. cikk (1) és (2) bekezdései és XXVIII. cikk (1) bekezdése vonatkozásában, valamint kifejezett kérelmet fogalmaz meg arra, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a Kúria ítéletének alaptörvény-ellenességét.
- [14] 2. A fentieken túl azonban az indítványozó az Alaptörvény T) cikk (1) és (2) bekezdéseit, R) cikk (2) bekezdését, 25. cikk (1) bekezdését, 28. cikkét, I. cikk (4) bekezdését, valamint XV. cikk (2) bekezdését csupán listászerűen felsorolta, nem támasztotta alá indokollással, hogy az Alaptörvény e rendelkezéseit a támadott bírói döntés miért és mennyiben sérti. Az indítványozó továbbá az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésével összefüggésben alkotmányjogilag értékelhető indokolást nem terjesztett elő. Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is hangsúlyozza: „Indokolás hiányában a kérelem nem felel meg határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdésében írt követelményének, annak elbírálására nincs lehetőség. Az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek pusztá felsorolása ugyanis nem ad kellő alapot az alkotmányossági vizsgálat lefolytatására.” {34/2014. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [212]} Így a benyújtott panasz ebben a tekintetben nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) és e) pontjában előírt feltételnek.
- [15] 3. Az indítványozó az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésével összefüggésben hivatkozott az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésének sérelmére is, számonkérve a bíróságon az e rendelkezésből fakadó indokolási kötelezettség elmulasztását. Ebben a körben arra utalt az indítványozó, hogy a Kúria ítélete sem jogszabályhelyre, sem pedig jogalapra nem hivatkozott. Tekintettel arra, hogy az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése hatósági eljárásokra vonatkozóan fogalmazza meg a fair eljárás követelményét, a polgári, magánjogi ügyeket elbíráló bíróság hatáskörébe tartozó jogorvoslati eljárás során ezért ezzel összefüggő sérelme az indítványozónak elvileg sem keletkezhetett {3179/2013. (X. 9.) AB végzés, Indokolás [6]}.
- [16] 4. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Abtv. 29. §-ában foglalt feltételeknek megfelelő indokolást adott elő indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben, az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése, valamint a XV. cikk (1) bekezdése sérelme vonatkozásában. Jelen ügyben ezért felmerül a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség aggálya. Az érdemi vizsgálatot igénylő alkotmányossági kérdés az, hogy a feladatellátás körében végzett – utóbb jogszerűtlennek minősített – hatósági jogalkalmazás milyen tartalmi körülmények között alapoz meg egyben kártérítési felelősséget is: a törvényi keretek között a hatóság bármely jogbeli tévedése automatikusan vezet-e az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésében elismert alapjog sérelmére, avagy – a bírói joggyakorlatnak megfelelően – csupán a „kirívóan súlyos jogértelmezési tévedés” ér fel az Alaptörvény szintjére. Emellett érdemben kellett vizsgálni azt is, hogy fennáll-e, és ha igen milyen tartalmi kapcsolat a felróható hatósági károkozás bírói gyakorlata és az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése között.
- [17] Az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésével összefüggő befogadási feltétel továbbá az Alkotmánybíróság eset-jogára figyelemmel {3086/2018. (III. 14.) AB határozat, Indokolás [24]; 3158/2013. (VII. 24.) AB végzés, Indokolás [6]} annak vizsgálata, hogy az indítványozó az alkotmányjogi panasz benyújtását megelőzően, a közigazgatási jogkörben okozott kárral összefüggésben kimerítette-e a számára nyitva álló valamennyi jogorvoslati lehetőségét. Ebben a körben azt kellett megállapítani, hogy az indítványozó ennek a kritériumnak eleget tett, kárigénye érvényesítése céljából polgári bíróság előtt pert kezdeményezett, amelynek érdemi lezárását jelentő kúriai ítélet alkotmányossági vizsgálatát kéri. Nincs tehát akadálya az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése érdemi vizsgálatának.

- [18] Mindezek alapján az Ügyrend 31. § (6) bekezdése alapján az előadó alkotmánybíró a panasz befogadásáról szóló döntés helyett a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozattervezetet terjesztett a tanács elé.

IV.

- [19] Az indítvány nem megalapozott.
- [20] Az Alkotmánybíróság elsőként az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése (indokolt bírói döntéshez való jog) állított sérelmét vizsgálta, ezzel összefüggésben kitért arra, hogy jelen ügyben fennáll-e az önkényes bírói jogértelmezés {a határozat indokolásának IV/1. pontja (Indokolás [21] és köv.)}; majd az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdését vizsgálta a kapcsolódó eddigi gyakorlatán keresztül {a határozat indokolásának IV/2.1. és 2.2. pontjai (Indokolás [27] és köv.)}; elemezte a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítésére vonatkozó jogszabályi környezetet {a határozat indokolásának IV/2.3. pontja (Indokolás [41] és köv.)}; végül az egyedi döntésben testet öltő bírói gyakorlat alaptörvény-konformitását vizsgálta {a határozat indokolásának IV/2.4. pontja (Indokolás [52] és köv.)}. Tekintettel arra, hogy az indítvány hasonló indokok alapján az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében deklarált törvény előtti egyenlőség sérelmét is állította, utolsó indokolási pontjában az Alkotmánybíróság ezt az indítványi elemet bírálta el {a határozat indokolásának IV/3. pontja (Indokolás [58] és köv.)}.
- [21] 1. Az indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét, ezen belül az indokolt bírói döntéshez való jog megsértését állította indítványában. E szerint azért sérült az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése, mert a bírói döntések a törvényi rendelkezésekben foglaltakon túl, egyéb feltételek teljesülését írták elő a kárfelelősség megállapításának alapjaként, mégpedig a „kirívóan súlyos jogértelmezési tévedés” megállapítását. Az indítványozó tehát arra hivatkozott, hogy a Kúria nem indokolta döntése jogtól elrugaszkodott voltát.
- [22] Az Alkotmánybíróság már kidolgozta az alkotmányjogi értelemben vett *contra legem*, és/vagy önkényes bírói döntés megállapításának eseteit, amelyet dogmatikailag az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében deklarált *fair* bírósági eljáráshoz való joggal kötött össze a következők szerint.
- [23] Az Alkotmánybíróság 20/2017. (VII. 18.) AB határozatában foglaltak értelmében a bírói döntés akkor *contra legem* – és egyben *contra constitutionem* –, amennyiben: 1. az eljáró bíróság ítéletének indokolásában nem tartalmazott arra vonatkozó érvelést, hogy miért hagyta figyelmen kívül az adott jogkérdésre irányadó hatályos jogszabályi rendelkezéseket; 2. nem vette figyelembe az ügyre irányadó jogi normákat; 3. olyan bírósági gyakorlatra alapozva hozta meg döntését, amelynek alapjául szolgáló normát a jogalkotó már hatályon kívül helyezett. Összefoglalva: „A bírói függetlenségnek nem korláta, sokkal inkább biztosítéka a törvényeknek való alávetettség; a bírónak a határozatait a jogszabályok alapján kell meghoznia. Ha a törvénynek való alávetettségtől a bíróság eloldja magát, saját függetlenségének egyik tárgyi alapját vonja el. A vonatkozó jogszabályokat be nem tartó bíróság lényegében visszaél saját függetlenségével, amely adott esetben ezen keresztül a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmét okozhatja. Az a bírói ítélet, amely alapos ok nélkül hagyja figyelmen kívül a hatályos jogot, önkényes, fogalmilag nem lehet tisztességes, és nem fér össze a jogállamiság alapelveivel.” {Indokolás [23], [28]–[29]; lásd még: 23/2018. (XII. 28.) AB határozat, Indokolás [28]}
- [24] Jelen ügyben a törvény figyelmen kívül hagyásában azonosítható jogalkalmazói önkény nem áll fenn. Az ügyben eljáró Kúria egyrészt nem hagyta figyelmen kívül az ügy tárgyára irányadó jogszabályi rendelkezéseket, döntését, ítéletének indokolása szerint a Hpt. 29. § (1) bekezdése és a régi Ptk. 349. § (1) bekezdése alapján hozta meg; másrészt a „kirívóan súlyos jogértelmezési tévedés” vizsgálata nem mutat túl a régi Ptk. 349. § (1) bekezdésén, hanem éppen annak szubjektív feltételét, vagyis a kártérítés megállapításához szükséges felróhatóságot tölti meg tartalommal; harmadrészt a kirívóan súlyos jogértelmezési tévedés megítélése során a Kúria a bírói gyakorlat keretein belül maradva állapította meg, hogy a jogszabályok téves értelmezése és alkalmazása önmagában felróható magatartást nem alapoz meg (vö. a Pécsi Ítélőtábla Pf.III.20.122/2007/4. számú ítélete, BDT 2008. 1817.).
- [25] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt *fair* bírósági eljárás sérelmét nem állapította meg, az indítványt elutasította.
- [26] 2. Ezt követően az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésének jelen ügyben történő érvényesülése és állított sérelmének vizsgálatára tért rá.

- [27] 2.1. Az Alaptörvény hatálya alatt a testület elsőként a 3218/2014. (IX. 22.) AB határozatban érintette az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdését. A határozat rögzítette az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésében elismert alapjog „nem a hatósági feladatot ellátó szervek részére nyújt alkotmányos garanciát, hanem azok számára biztosít alapvető jogot, akiknek a hatóság a feladata teljesítése során jogellenesen kárt okoz” (Indokolás [24]). Másodsorban kitért az alaptörvényi rendelkezés tartalmára annyiban, amennyiben az a jogalkotó számára ír elő kötelezettséget: „Az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése egyrészt deklarálja a hatóság kártérítési kötelezettségét jogellenes károkozás esetén, másrészt kötelezi a jogalkotót az erre vonatkozó törvényi szabályozás megalkotására.” {Indokolás [26]; lásd még: 3128/2020. (V. 15.) AB határozat, Indokolás [51]}
- [28] Az állami intézményvédelmi kötelezettség tartalmára nézve a 3105/2018. (IV. 9.) AB határozatában megállapította, hogy „[a]z Alkotmánybíróság szerint az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése olyan, alapvető jogot deklaráló rendelkezés, melyet tényleges tartalommal a Ptk. [a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény] közhatalom gyakorlásával okozott kárért való felelősségre vonatkozó szabályai töltenek ki, biztosítva ezen alkotmányos jog teljességét” (Indokolás [33]). Eszerint az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésében az Alaptörvény olyan alapvető jogot deklarál, amelynek kereteit és tartalmát a mindenkor hatályos polgári törvénykönyv törvényi szabályai determinálják. Ezért kézenfekvő, hogy a kártérítésre való konkrét jogosultságot – jogvita esetén – jogerős polgári bírói döntés állapítja meg (Indokolás [33]).
- [29] Az alapjogi jogviszony alanyai egyrészt a hatósági jogkörben eljáró közigazgatási szervek, másrészt bárki, aki a kártérítési felelősség alapját képező közhatalmi jogviszonyban alárendelt pozícióban (ügyfélként) szerepelt, és akinek a hatósági jogkör gyakorlásával kárt okozott a szerv.
- [30] Az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése tartalmát tekintve valójában két részből áll: 1. az állam által jogellenesen megkárosított személy állammal szembeni fellépési (alapvető/alanyi) joga; 2. az ehhez szükséges jogszabályi (törvényi) háttér megalkotására adott felhatalmazás (intézményvédelmi kötelezettség). Eszerint az állam intézményvédelmi kötelezettsége „törvényben meghatározni” azon anyagi és eljárási szabályokat, amelyek alapján, illetve amelyek keretein belül az alaptörvényi rendelkezésben deklarált alapvető joga (jogellenes hatósági döntés esetén az állammal szembeni fellépés) érvényesíthető. E mozzanat (vagyis az igényérvényesítés részleteinek törvényi meghatározása) teszi ugyanis az érintett alapvető jogát valódi alanyi joggá.
- [31] Megjegyzendő, hogy a fenti intézményvédelmi kötelezettség nem csupán az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdéséből, hanem az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében deklarált jogállamiság (joguralom) elvéből is következik.
- [32] Összességében megállapítható tehát, hogy a XXIV. cikk (2) bekezdése a bírósághoz fordulás jogának tartományában értelmezhető azon különös esetet rögzíti önálló alapjogként, amely a közigazgatás bíróság által kontrollált, jognak alárendelt, mégis konkrét viszonyok közötti jogszerűtlen működésével áll összefüggésben.
- [33] Mivel az alapjog „törvényben meghatározottak szerint” érvényesül, ezért az Alkotmánybíróság vizsgálta a hatóságok feladatellátásával érintett károsultak igényérvényesítésének karakterét, majd pedig jogszabályi környezetét.
- [34] 2.2. Az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése – pozitív megközelítésben – jogvédelmi jellegű jogérvényesítést ismer el a közigazgatási szervek eljárásával érintettek számára. E jogvédelmi funkció az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésében foglalt generális deklarációjából következik, amelynek lényegét a 3/2015. (II. 2.) AB határozatában az Alkotmánybíróság a következőképpen foglalt össze: „Az alapvető jogok védelmének alkotmányos előírása így a közhatalmat birtoklóakra azt a kötelezettséget hárítja, hogy mind jogalkotási, mind jogalkalmazási tevékenységük során az Alaptörvényben biztosított jogokból fakadó követelmények érvényesülését a joghatóságuk alá tartozó magánszemélyekkel és szervezeteikkel szemben is garantálják. Másként fogalmazva, a közhatalom jogvédelmi intézkedéseinek is összhangban kell állnia az Alaptörvényben elismert jogok alkotmányos tartalmával.” {Indokolás [18], idézi még: 14/2017. (VI. 30.) AB határozat, Indokolás [20]}
- [35] Mindebből következőleg az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésében konkretizált jogvédelem nem jogorvoslati jellegű, azaz a jogellenesen okozott kárért való állami felelősség megállapítására nem a közigazgatás keretein belül, nem a közigazgatás belső kontrollmechanizmusai szerint kerül sor. A közigazgatás jogellenes károkozásért való felelősségét – elválasztva azt a közigazgatás törvényes működése feletti kontrolltól – a törvényalkotó kiemelte a közjog (közigazgatási jog) anyagi, eljárási és szervezeti rendszeréből és a magánjog szabályozási tárgykörébe helyezte. Az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése szerinti közigazgatási jogkörben okozott kár érvényesítésének generális alapját tehát a régi Ptk. és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) is a szerződésen kívül okozott károkért viselt felelősség szabályai között helyezi el.

- [36] Utalni kell arra is, hogy a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránt indított per nem előzmény nélküli, az szorosan kapcsolódik és időben követi a jogorvoslati funkciót betöltő közigazgatási pert, amelyben a közigazgatási szerv törvényes működése kérdésében dönt a bíróság. Ezért az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdéséből fakadó alkotmányos tartalmat mindeneke előtt a XXIV. cikk (1) bekezdéséből következő jogorvoslati jellegű eljárásokhoz képest kell meghatározni.
- [37] A jogorvoslatot biztosító közigazgatási perben „a per tárgya a határozat törvényességének felülvizsgálata, így a bíróságnak a perben azt kell vizsgálnia, hogy a hatóság megtartotta-e a közigazgatási eljárás, ezen belül a bizonyítékok felhasználására vonatkozó szabályokat is” {3174/2014. (VI. 18.) AB határozat, Indokolás [16]}. A közigazgatási per célja, hogy részben a szubjektív, részben pedig az objektív jogvédelmi funkción keresztül orvosolja a közigazgatási eljárás utolsó fázisaként az esetleges jogsértéseket {5/2020. (I. 29.) AB határozat, Indokolás [54]–[58]}. A jogellenes közigazgatási cselekménnyel okozott kár megtérítésére irányuló magánjogi perben a bíróság elsődlegesen szubjektív jogvédelmet nyújt a károsultnak. A közigazgatás törvényes működése feletti kontroll csak közvetetten, másodlagosan jelenik meg.
- [38] Értelemszerű ugyanakkor, hogy úgy a közigazgatási pernek, mint a magánjog keretei közötti pernek – a szabályozás és a konkrét eljárások szintjén is – teljesítenie kell az Alaptörvény bírósági eljárásokkal összefüggő alkotmányos kritériumait.
- [39] Következésképpen a jogalkotóra nézve – az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdéséből – az a kötelezettség következik, hogy a közigazgatási jogkörben okozott károk elbírálására bírói utat biztosítson, amely egyben megfelel az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti követelményeknek is. A jogalkalmazóra nézve pedig a benyújtott kereseti kérelem az érdemi és hatékony elbírálásának kötelezettsége fakad, ha annak fennállnak eljárási és anyagi jogi feltételei.
- [40] Összefoglalva: az Alkotmánybíróság úgy tekint az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésében foglaltakra mint Alaptörvényben elismert alapvető jogra, amely törvényben meghatározott keretek között – jelenleg a Ptk. által – gyakorolható avagy kényszeríthető ki a hatósági feladatellátással érintett személyek számára. A XXIV. cikk (2) bekezdése tehát – összefüggésben az Alaptörvény által is deklarált jogállamisággal és ennek kapcsán a közigazgatás jognak alárendelt működésével – a közigazgatás működése feletti kontrollt kiegészítve a személyek konkrét ügyeiben garantáló alapvető jog. Ugyanakkor e rendelkezésből szükségképpen az is következik, hogy a törvényalkotásnak garantálnia kell úgy a bíróság előtti eljárás kereteit, mint annak anyagi jogi szabályait. Nem kétséges tehát az, hogy a közigazgatás törvénysértő működése – és annak közigazgatási bírói megállapítása –, valamint az azzal összefüggően keletkezett kárért való felelősség között alapjogi oldalról is van kapcsolat. Mindazonáltal a XXIV. cikk (2) bekezdése nem meghatározott tartalmú bírói döntésre, hanem a bíróság általi elbírálására ismer el alapjogot.
- [41] 2.3. Az indítványozó a „törvényben meghatározottak szerint” elismert alanyi alapjogát sérelmezte arra hivatkozással, hogy a Kúria a Ptk.-beli törvényi feltételeken túli követelményeket támasztott annak érvényesítésével szemben. A továbbiakban ezért az Alkotmánybíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a Ptk. milyen törvényi keretek között teszi lehetővé a XXIV. cikk (2) bekezdésében deklarált alapvető jog érvényesítését.
- [42] Az Alkotmánybíróság mindeneke előtt leszögezi, hogy az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz eljárásban is az a feladata, hogy az Alaptörvénnyel való összhangot vizsgálja. A tényállás megállapítása, a bizonyítási eljárás, ezen belül is a bizonyítékok értékelése, az eljáró bíróságok ítélező tevékenységének részét képezi. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdése, valamint az Abtv. 27. §-a alapján az Alkotmánybíróságnak nem feladata a konkrét jogvitákban való ítélezés, kizárólag arra van hatásköre, hogy alkotmányossági szempontból vizsgálja felül az eléje tárt bírói döntést, és kiküszöbölje az azt érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet {3315/2014. (XI. 21.) AB végzés, Indokolás [16]; 3014/2015. (I. 27.) AB végzés, Indokolás [14]; 3029/2013. (II. 12.) AB végzés, Indokolás [16]}.
- [43] Mindezeket szem előtt tartva az Alkotmánybíróság a jelen alkotmányjogi panasz eljárásban is csak annak vizsgálatára szorítkozhatott, hogy az alkotmányjogi panasszal támadott bírósági ítélet összhangban áll-e az Alaptörvénnyel, illetve fennáll-e az indítványban állított alapjogi sérelem.
- [44] A fentiek vizsgálata körében az Alkotmánybíróság elsőként áttekintette a közigazgatási kárfelelősség alapját képező jogszabályi és jogalkalmazási hátteret.
- [45] A közigazgatási kárfelelősség alapvető szabályai az Alaptörvény hatálybalépését megelőzően is megtalálhatóak voltak jogrendszerünkben, ám a korábban törvényben foglalt, közigazgatási szervvel szembeni kártérítési igény

értékesítésének alkotmányos garanciáját az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése adja, amelynek érvényesítésére korábban és jelenleg is a Ptk. rendelkezései az irányadók.

- [46] Az indítványozó keresetének elbírálásakor a régi Ptk. kártérítési szabályai voltak irányadók. A régi Ptk. 349. § (1) bekezdése alapján „[á]llamigazgatási jogkörben okozott kárért a felelősséget csak akkor lehet megállapítani, ha a kár rendes jogorvoslattal nem volt elhárítható, illetőleg a károsult a kár elhárítására alkalmas rendes jogorvoslati lehetőségeket igénybe vette”.
- [47] A hivatkozott törvényi rendelkezés polgári anyagi jogi oldalról teremtett kapcsolatot a közigazgatási eljárások és a közigazgatási per, valamint a kártérítési per között, amely egyben a károsult (törvényes) kárenyhítési kötelezettségét [rég Ptk. 340. § (1) bekezdése] is jelentette, azaz a károsult számára a közigazgatási per lebonyolítása magánjogi értelemben kárenyhítési kötelezettségének a kimerítése.
- [48] E feltétel teljesülését követően kerülhet sor a kárigény elbírálására a polgári perben a régi Ptk. rendelkezései alapján. Ennek központi elemei a kár bekövetkezése, a magatartás jogellenessége és felróhatósága, valamint az okozati összefüggés fennállása kérdésében való döntéshozatal (ideértve természetesen a kártérítési jogban érvényesített egyéb olyan szempontokat, mint a károsult közrehatás, a többes károkozás avagy a követelés esedékessége stb.).
- [49] A régi Ptk. felelősségi rendszerében a fenti szabály a szerződésen kívüli kárfelelősség speciális formája, amelyre ugyanakkor a 339. §-ában foglalt generálklauszula szerinti kimentési és felróhatósági alapú felelősségi alakzat érvényesült. A régi Ptk. értelmében tehát a jogellenes károkozás a közigazgatási hatáskörgyakorlás során is általában tilos, és felelősségre vonást von maga után, azzal, hogy „az adott helyzetben általában elvárható magatartás” kimentési formuláját a közigazgatási szerv esetében a „kirívóan súlyos jogértelmezési tévedés” doktrínája jelenti.
- [50] A régi Ptk. szabályrendszerében, így a 339. § (1) bekezdés második mondatában (is) lényeges elem tehát, hogy a felelősség – a közigazgatási jogsértésekért való felelősség dogmatikájától eltérően – nem objektív, hanem felróhatóságon alapuló, szubjektív jellegű. E mozzanatot a közigazgatási jogkörben okozott károk megítélésénél is vizsgálnia és értékelnie kell a polgári bíróságnak. A vonatkozó polgári bírói gyakorlatban a kimentés/felróhatóság, azaz a felelősségalapítás feltétele, „tesztje” a „kirívóan súlyos jogalkalmazási, jogértelmezési tévedés” doktrínája.
- [51] Összességében a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti igény megalapozottságát vizsgáló polgári bíróságnak a régi Ptk. alapján (is) azt kellett értékelnie, hogy a közigazgatási szerv felróható módon és jogellenesen gyakorolta-e a hatáskörét, amellyel összefüggésben kárt okozott az ügyfélnek. Olyan kárt, amelyet az ügyfél, a számára nyitva álló közigazgatás rendes jogorvoslati eljárás és a közigazgatási per révén sem tudott elhárítani. A közigazgatási szerv magatartásának felróhatósága és a kimentés lehetősége a kárfelelősségének egyik összetevője. Mivel a közigazgatási szerv hatáskörgyakorlása alapvetően és elsődlegesen jogalkalmazásban nyilvánul meg, amely a jog kiválasztásán, értelmezésén és a megállapított tényállásra történő alkalmazásán alapul, ezért a felróhatóság, valamint a kimentés indokát is ehhez a jogalkalmazási sajátossághoz kellett igazítani. A közigazgatási szerv jogalkalmazással kapcsolatos felróhatóságának szubjektív mozzanatát ragadja meg a bírói gyakorlat a „kirívóan súlyos jogalkalmazási és jogértelmezési tévedés” doktrínáján keresztül.
- [52] 2.4. Az indítványozó konkrét ügyére vonatkoztatva a fentiekben kifejtetteket, a következő megállapítások tehetők.
- [53] Az alkotmányjogi panasz alapját képező ügyben eljáró bíróságok a fenti sarokpontokat vizsgálva hozták meg döntéseiket. A jogellenesség és a felróhatóság megítélése során a Kúria vizsgálta a vonatkozó jogszabály, a Hpt.-ben foglalt, a prudens működés megsértése esetén alkalmazható intézkedések listáját, valamint a jogkövetkezmény megállapításának mérlegelési szempontjait tartalmazó, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről szóló 1999. évi CXXIV. törvény rendelkezéseit.
- [54] A Kúria megállapította, hogy a Hatóság mérlegelési jogkörében eljárva alkalmazott az indítványozóval szemben jogkövetkezményt, szankciót. Ezért a kártérítési felelőssége – ezen belül a felróhatóság – körében a Kúria kifejezetten vizsgálta a Hatóság mérlegelési jogkörének gyakorlását a vonatkozó jogszabályi környezetben.
- [55] A kifejtettek alapján megállapítható, hogy a Legfelsőbb Bíróság közigazgatási határozat jogellenességét kimondó ítélete (jogorvoslati jelleg) a polgári perben (jogvédelmi jelleg) a kártérítési felelősség csupán egy elemére, a jogellenességre szolgáltat alapot. A közigazgatási szerv felróhatóságának megállapítására ezzel szemben az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdése értelmében a polgári perben kerülhet sor. A „kirívóan súlyos jogértel-

mezési tévedés” doktrínája pedig – az indítványozó állításával ellentétesen – nem a törvényi feltételek kiegészítése, nem újabb feltétel, hanem a kárfelelősség felróhatósági/kimentési eleme a közigazgatási szerv esetében.

- [56] A jelen határozat III/4. pontjában (Indokolás [16] és köv.) megfogalmazott alapvető jelentőségű alkotmányossági kérdésre a kifejtettek alapján azt a választ kell adni, hogy az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdéséből nem következik az, hogy a jogorvoslati jellegű közigazgatási perben hozott döntésnek determinálnia kellene a jogvédelmi jellegű kártérítési perben meghozandó döntést. A közigazgatási szerv felróhatóságának vizsgálatával a Kúria nem korlátozta tehát az indítványozó Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdéséből következő jogérvényesítéshez fűződő jogát, hiszen a bírói döntés 1. a kereset benyújtása elé nem gördített akadályt; 2. a kereseti kérelmet érdemben bírálta el a vonatkozó joganyag és bírói gyakorlat alapján; 3. ítéletét indokolta. Az Alaptörvény 28. cikke szerint a „bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik”, ám a konkrét ügyben a régi Ptk. 339. §-a és 349. § (1) bekezdése Alaptörvénnyel való koherens értelmezése sem vezethet(ett) a jogalkotó által meghatározott felelősségi alakzattól való eltérésre.
- [57] Mindezek alapján az Alaptörvény XXIV. cikk (2) bekezdésének sérelmét állító indítványt az Alkotmánybíróság elutasította.
- [58] 3. Az indítvány tartalma szerint a „kirívóan súlyos jogértelmezés” bírói vizsgálata a törvény előtti egyenlőség Alaptörvényben foglalt elvét is sérti [XV. cikk (1) bekezdése]. Az indítványozó szerint a hatóságok és ügyfelek közötti megkülönböztetés valósul meg azért, hogy a bíróság a törvény szövegéhez képest többletfeltételt állított fel a közigazgatási szerv által okozott kár megtérítésének megállapításához.
- [59] Az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott alkotmányjogi panasz eljárásban az Alaptörvény XV. cikkével összefüggésben az Alkotmánybíróság elsősorban utal a 9/2016. (IV. 6.) AB határozatában foglaltakra: „Az Alaptörvény XV. cikke (1) és (2) bekezdéseinek az értelmezett tartalma nemcsak a jogszabályokra irányadó alaptörvény-ellenességük vizsgálatakor, hanem a bírói döntésekben megjelenő jogszabály-értelmezésre is, a jogszabályok normatartalmának meghatározása során, a jogszabály konkrét tényállásra vonatkoztatásánál.” (Indokolás [26])
- [60] Az Alaptörvény XV. cikke a törvény előtti egyenlőség jogát és az államnak abból eredő kötelezettségeit fogalmazza meg. A hátrányos megkülönböztetés alapvető joga kapcsán az Alkotmánybíróság három kérdést vizsgál: 1. fennáll-e az indítványozó hátrányára eltérő elbánás, és mivel a diszkrimináció szükségképpen valamilyen viszonyrendszerben érvényesül, ezért azt a kérdést is vizsgálni kell, hogy az indítványozó összehasonlítható helyzetben van-e azon személyekkel, akikhez képest a hátrányát állítja; 2. vizsgálni kell, hogy az indítványozó a XV. cikk alapján milyen tartalmú sérelmet állít: a törvény előtti egyenlőség megsértésére hivatkozik vagy arra, hogy valamelyik védett tulajdonságára tekintettel valamelyik alapjogát szükségtelenül vagy aránytalanul korlátozták; 3. végül a 2. pontbeli sérelem azonosítása határozza meg, hogy milyen módon igazolható, illetve igazolható-e a hátrányos megkülönböztetés („észszerűségi teszt” vagy védett tulajdonság és alapjogi jogsérelem tesztje).
- [61] A fentiekre tekintettel a jelen határozatban elbírált indítvány alapján a tanács az alábbi megállapításokra jutott.
- [62] Az indítvány nem jelölt meg védett tulajdonsággal összefüggésben alapjogi jogsérelmet, ezért azt a törvény előtti egyenlőség [XV. cikk (1) bekezdés] sérelmére kellett vonatkoztatni.
- [63] Figyelemmel a határozat indokolásának IV/2.3. pontjában (Indokolás [41] és köv.) foglaltakra, meg kellett állapítani azt is, hogy a régi Ptk. deliktualis felelősségi szabályai annyiban térnek el az általános kártérítési szabályoktól, amennyiben a károkozás körülményei, sajátosságai azt indokolják. A felelősség megállapításának logikája (jogellenesség–felróhatóság–kár–okozati összefüggés) ugyanakkor azonos az általános szabályokkal, amelynek értelmezését a bírói gyakorlat – a fentiek szerint – többletkötelezettség megkövetelése nélkül végzi el. Ezért az Alkotmánybíróság a konkrét esetben – a szabályozásbeli eltérések mellett – az indítványozó hátrányára megkülönböztetést nem tudott megállapítani.
- [64] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdését állító indítványt elutasította.

- [65] 4. Az Alkotmánybíróság tanácsa az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét.

Budapest, 2021. március 9.

Dr. Szalay Péter s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
alkotmánybíró helyett

Dr. Szalay Péter s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Szalay Péter s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Salamon László
alkotmánybíró helyett

Dr. Szalay Péter s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/648/2017.

Közzétéve a Magyar Közlöny 2021. évi 62. számában.

• • •